

**“השיתוף הספציפי הוא אומדן דעת שהצד האחד התכוון להקנות
מחצית מהנכס שלו לצד השני.”**

פסק דין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1380010/3

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד, הרב דוד שני, הרב מנחם האגר

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד לאה אליאב קליין)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד מורן שבתי)

הנדון: דחיית תביעת האישה לזכות בדירת ירושה, למרות שיפוץ משותף

פסק דין

לפני ביה"ד נדון הדירה שרשומה על שם האיש אך שני הצדדים גרו וגרים בה עדיין (כיום בשיטת הנסטינג).

רקע ועובדות

הצדדים נישאו זה לזה בשנת 2003. ביולי 2022 הגיש האיש תביעת גירושין כרוכה בביה"ד הרבני.

עד כה התקיימו שני דיונים, בדצמבר 2022 ובאוקטובר 2023.

הצדדים עדיין גרים באותה דירה, אומנם בשיטת הנסטינג, אך די בזה כדי לעכב את גירושיהם. הם ממתינים לסיום הליך הרכוש, ורק לאחר מכן יוכלו להפריד את מגוריהם ולהתגרש.

הדירה שבה גרים הצדדים הייתה של אבי האיש. במקור היא הייתה דירת עמידר, והאב ירש אותה מהאם שנפטרה. האב העביר אותה על שם בנו, האיש. הצדדים שיפצו והרחיבו את הדירה. הם גם לקחו משכנתא בסך של 850,000 ₪.

האיש טוען כי נעשה הסכם מכר בין האיש לבין אביו שלפיו עליו לשלם לאביו סך של 1,460,000 ₪ בסוף 2013. עד כה הוא שילם לאביו סך של 200,000 ₪ בלבד.

לפיכך, אם האישה רוצה לקבל חלק בדירה עליה לשלם גם את חובות הדירה, דהיינו מחצית המשכנתא (חוב המשכנתא עומד כעת על סך של 651,000 ₪) ועוד מחצית החוב שנותר כלפי האב.

אלא שהאיש מבקש יותר מכך, שלאישה לא יהיה שום חלק בדירה היות שבגדה בו עם אנשים רבים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה לעומת זאת טוענת שיש לתת לה שיתוף ספציפי בדירה, ומגיע לה 50% מהדירה. היא טוענת שהפסיקה מוכיחה שאין למנוע ממנה את הרכוש המגיע לה בגלל "בגידה". היא גם מכחישה שבגדה, היא מודה רק שהתכתבה עם אדם ותו לא, אך לא עשתה עימו מעשה של ממש.

היא גם טוענת שהחווה שמציג האיש מסוף 2013 הוא פיקטיבי, ואין שום חוב כלפי האב. הרישום בהתאם להסכם נעשה בטאבו רק באוגוסט 2022, עם פרוץ המשבר בין הצדדים, וגם הערת האזהרה לטובת האב נרשמה רק באוגוסט 2022. יצוין כי נרשם בהערת האזהרה שיש חוב של 1,430,000 ₪ ולא 1,460,000 ₪. האיש טוען כי במועד ההסכם של מכירת הדירה מהאב לאיש שולמו 30,000 ₪. אך קשה למה לא הופחתו עוד 200,000 ₪ שהועברו לדברי כולם לאב ומהאב לאחי האיש? על זה האיש לא ענה תשובה.

גם אם היה חוב היא טוענת שחלה עליו התיישנות, דהיינו לאחר 7 שנים אי אפשר עוד לתבוע את החוב.

דיון והכרעה

לאחר העיון נראה שאי אפשר לקבל את טענת האישה שלא נעשה הסכם ושהוא פיקטיבי, שהרי אם לא היה נעשה הסכם אז הדירה הייתה נותרת על שם האב והבנק לא היה נותן להם משכנתא. גם יש מסמכים שנמסרו לרשות המיסים ונחתמו ע"י עו"ד במועד הנקוב בהסכם. בנוסף, אם לא היה הסכם אז הדירה הייתה שייכת לאב ובוודאי שלאישה לא הייתה שום זכות בה.

לפיכך יש לפנינו שתי שאלות לדיון: הראשונה – האם יש שיתוף ספציפי בנכס המדובר. השנייה – אם התשובה לשאלה הראשונה היא חיובית ויש שיתוף, האם יש לחייב את האישה ב"חוב" לאבי האיש, או שכיוון שהוא חוב שלא נתבע בפועל עד כה אין לחייבה בו.

באשר לשאלה הראשונה, שאלת השיתוף הספציפי, התשובה היא שלילית:

מאז רכישת הדירה ועד מועד הקרע עברו פחות מתשע שנים, לא מדובר בזמן המוכיח על כוונת שיתוף ספציפי.

גם, ובעיקר, מדובר בדירת ירושה, דירת האמא שאח"כ עברה לאב ולבסוף לבן, ויש לה ערך סנטימנטלי. לא בכדי היא נרשמה על שם הבן בלבד. במקרים כאלו מקובל שהרצון הוא שהנכס יישאר אצל המשפחה בלבד ולא יעבור לידיים זרות. ראה מלכים א כא איך נבות היזרעאלי מסר את נפשו על נחלת אבותיו. ראה גם בבא בתרא ק ע"ב את הערך הרב שייחסו חז"ל לנכסים משפחתיים, שאף אם מכר אותם ביטלו במידה מסוימת מכירה זו – "המוכר קברו, דרך קברו, מקום מעמדו, ובית הספידו – באים בני משפחה וקוברין אותו על כורחו, משום פגם משפחה". גם התורה ציוותה שביובל יחזור כל אחד לנחלת אבותיו, ומזה רואים שוב את החשיבות הרבה של נכס משפחתי. גם התורה ציוותה על הדור הראשון שנכנסו לארץ "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ישׁרָאֵל", כלומר שבת יורשת נחלה לא תינשא לאיש משבט אחר כדי שהנחלה תישאר בתוך השבט. שוב רואים את החשיבות שמייחסת התורה להשארת נחלת האבות בתוך המשפחה-השבט.

השיתוף הספציפי הוא אומדן דעת שהצד האחד התכוון להקנות מחצית מהנכס שלו לצד השני. לאור האמור לעיל אין אומדן דעת כזה, והוא משולל היגיון לאור החשיבות המיוחדת לנכס משפחתי.

בייחוד במקרה זה שהאב העביר את הנכס על שמו של הבן בזמן היותו נשוי, ובני הזוג חיו באושר, דבר המוכיח כי הייתה כוונה אקטיבית להפקיע את האישה מבעלות על הדירה.

גם יצוין שמאז שהתחילו לגור בנכס ועד מועד הקרע עברו יחסית מעט שנים, כשמונה בלבד, ואין די בזה כדי ליצור אומדן דעת המעניק לאישה שיתוף ספציפי.

לפיכך הבית שייך לאיש.

אלא שהשיפוץ שלו נעשה מכספי משכנתא משותפת, כלומר – כספים משותפים של האיש ושל האישה. האם מחמת כן מגיע לאישה חלק בבית?

נברר תחילה מה הדין במקרה דנן לפי המשפט העברי ולאחר מכן נדון האם החוק ופסיקת בתי המשפט עולים בקנה אחד עם המשפט העברי.

מדובר במקרה שבו האישה הוציאה כספים על נכסי בעלה.

המוציא הוצאות על נכסי חברו

אדם שהוציא על נכסי חברו וטרח והשביח אותם זכאי לקבל החזר כספי. הוא לא קונה בעלות בנכס מחמת השבח שהשביח. דין זה הוא אפילו אם ירד שלא ברשות כמבואר בשו"ע חו"מ סי' שעה. במקרה של יורד ברשות, דהיינו שהבעלים שלחו אותו לטרוח ולהוציא על נכסיהם יש לשלם לו כמו שמקובל לשלם לבעל מקצוע שעושה השבחה זו, וזה נקרא "שמין לו וידו על העליונה" (שו"ע חו"מ שע"ה ה').

בעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו

במקרה ההפוך למקרה שלנו, אם האיש טרח והוציא הוצאות על נכסי אשתו, הדין הוא שמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, ואינו זכאי לכלום. ראה משנה במסכת כתובות דף עט עמוד ב:

מתני'. המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימעא, קימעא ואכל הרבה - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל; הוציא ולא אכל - ישבע כמה הוציא ויטול.

מה טעמו של דין זה? למה אינו מקבל דבר? האם גם אישה שהוציאה על נכסי בעלה דינה זהה?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראה שוה"ד ח"ה מאמר של הרב בנימין בארי (דיין ביה"ד הגדול בדימוס) "מוציא הוצאות על נכסי אשתו כשבני הזוג שרויים בסכסוך", פסקי דין רבניים ח"ה פס"ד מעמ' 9 ואילך, פסקי דין רבניים חכ"ב פס"ד בעמ' 26, דברי יוסף ח"ב סי' כג, פס"ד של ביה"ד נתניה בתיק 1007552/6 מיום י"ט באייר התשפ"ד (27/05/2024). ועוד שעסקו בסוגיה זו.

הרשב"א ב"מ לט ע"א, הרמב"ן שם, הריטב"א בכתובות עט ע"ב והר"ן בב"מ כתובים שזה מדין מחילה, הבעל מוחל לאישה על טרחתו והוצאותיו.

תלמידי רבנו יונה, הו"ד בשטמ"ק ב"מ שם, כתבו שהטעם מפני שעשה על דעת שיאכל פירות. הדברי יוסף ב פח כתב שגם הוא סובר כהדרך הראשונה, והטעם שמוחל הוא מפני שעושה כדי לאכול הפירות.

במאירי כתובות עט ע"ב ובב"ש פח כב כתבו שזה מתקנת חכמים. הרב בארי בשוה"ד ח"ה כותב שגם דעה זו סוברת כהדרך הראשונה, שזה מצד מחילה, אלא שחז"ל החליטו לתקף סברה זו בתקנה, ונפקא מינה שגם במקום שלא ברור כל כך שהייתה מחילה, כגון שהיו בסכסוך, גם אז אמרינן מה שהוציא הוציא.

הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש כתבו שאם מרדה האישה ומחמת כן התגרשו חייבת להחזיר לו את מה שהוציא, כי לא מחל על דעת שתיפוק ותשקול. כך גם נפסק בשו"ע אה"ע פח ס"ט. מזה רואים לענ"ד בבירור שהם סוברים שהדין של מה שהוציא הוציא נובע ממחילה ומתנה, ולכן אמרינן שאם מרדה חייבת להחזיר לו וכמו שמצינו בשו"ע עז ס"ג שמורדת מחזירה כל מה שנתן לה מכוח סברה זו. אילו היה זה מתקנת חכמים מה זה משנה שכעת מרדה בו, סוף סוף תקנו חכמים שלא יהיה זכאי להחזר.

אישה שהוציאה הוצאות על נכסי בעלה

מה הדין באישה שהוציאה הוצאות על נכסי בעלה? האם גם שם אמרינן שמחלה לבעל?

מצאנו שני טעמים למחילה הנ"ל בראשונים שהובאו לעיל: מצד אכילת פירות ומצד ירושה. שני טעמים אלו שייכים גם לגבי אישה שהוציאה הוצאות על נכסי בעלה: האישה בוודאי שמשתמשת בדירה, והיא זכאית לכך מדין מדורה, והיא גם יורשת לפי החוק את בעלה, לכל הפחות מחצה. אלא שמצד ירושה יש מקום לדון קצת, שמא מכיוון שיורשת רק מחצה אינה מוחלת, אלא שבהרבה מקרים הילדים מוותרים לה על חלקם בירושה ואם כן שפיר יש לומר שמוחלת מן הסתם על הוצאתה.

לפיכך גם באישה שהוציאה על נכסי בעלה אמרינן מה שהוציאה הוציאה ומה שאכלה אכלה.

כל שכן אם לא השקיעה וטרחה אלא רק הבעל השתמש בכספים משותפים של משכנתא שנלקחה גם על שמה שיש לומר כן, שמה שהוציאה הוציאה ומה שאכלה אכלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על כך יש להוסיף, שהנידון של מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, הוא במקרה שהאכילה הייתה בערך פחות מערך ההוצאה, ועל כך יש חידוש דין שלמרות שאכל קצת והוציא הרבה לא מחשבים את ההפרש אלא מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא.

אולם במקרה שהוציא האיש באותו ערך שאכל, הדין פשוט הוא שמה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא.

במקרה דידן, סך חלקה של האישה בתשלומי המשכנתא במהלך השנים וודאי פחות מערך של שווי דמי השימוש שלה בדירה, לפיכך במקרה זה, הדין פשוט שמה שאכלה אכלה ומה שהוציאה הוציאה.

מכיוון שהדין של מה שהוציאה הוציאה נובע מחמת מחילה ומתנה אם כן גם לפי חוק יחסי ממון לא תוכל לתבוע מחצית מהשבח, שהרי חוק יחסי ממון לא חל על מתנות וירושות, ומכיוון שנתנה זאת לבעל במחילה ומתנה אינה רשאית לשוב ולתבוע זאת ממנו. נמצא שהחוק וההלכה שווים בנדון דידן שלא מגיע לאישה חלק בשיפוץ ובדירה.

אלא שברור שהאיש יצטרך לשאת מכאן ואילך במלוא תשלומי יתרת המשכנתא, שהרי לא יעלה על העת שהאיש יקבל את כל השבח שבדירה במתנה ויהיה ברשותו ובחזקתו בלבד, והיא תמשיך לשאת בהוצאות, ובוודאי שעל דעת כן לא מחלה.

מסקנה

לאור האמור לעיל ביה"ד פוסק וקובע שכל הבית כולל השיפוץ וההשבחה שעבר שייכים לאיש בלבד, והאיש יישא לבדו ממועד עזיבת האישה את הדירה במלוא תשלום המשכנתא.

אפשר לפרסם פסק דין זה לאחר השמטת שמות ומספרי זהות של הצדדים.

ניתן ביום כ"ב באלול התשפ"ד (25/09/2024).

הרב מנחם האגר

הרב דוד שני

הרב מרדכי רלב"ג – ראב"ד

מסמך זה עלול להכיל שינויי עריכה והגהה

ג'ט אאוט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם